

AKCEPTUJE
SEKRETARZ SPATU
.....
Jacek Bogucki

1. Aktualna sytuacja na rynku owoców miękkich

W bieżącym sezonie produkcja wiśni w Polsce mogła osiągnąć rekordowy poziom. Wg informacji sygnałnej GUS „Wstępny szacunek głównych ziemioplodów rolnych i ogrodniczych w 2016 r.” z dnia 29 lipca 2016 r. zbiory wiśni w 2016 r. wyniosą 195 tys. ton, tj. o 8,7% więcej niż w ubiegłym roku, przy założeniu, że wszystkie owoce zostaną zebrane.

Produkcję porzeczek ogółem (czarnych i kolorowych łącznie) ocenia się na ok. 165 tys. ton (tj. na poziomie nieco wyższym od ubiegłorocznego). Problemem w osiągnięciu takiego wyniku mogła być jednak kwestia opłacalności zbiorów w przypadku czarnej porzeczki. Tegoroczna produkcja malin jest szacowana na ponad 120 tys. ton, tj. o 50% więcej niż w ubiegłym roku.

W sierpniu br. ceny wiśni do mrożenia kształtowały się na poziomie 1,24 zł/kg loco zakład, i były niższe o blisko 28% od cen z analogicznego okresu 2015 r. Ceny wiśni do tłoczenia soku na poziomie 0,85 zł/kg były niższe o blisko 48% od cen z sierpnia 2015 r.

Cena czarnej porzeczki oferowana producentom tych owoców na koniec sezonu zbiorów w roku bieżącym (druga połowa lipca) wyniosła 0,71 zł za kg. Ceny skupu porzeczek czarnych spadają od 2012 r. za sprawą stopniowego spadku popytu na przetwory z nich wytwarzane.

Ceny malin notowane w zakładach przetwórczych wynoszące średnio 5,14 zł/kg (za I klasę) są niższe o blisko 47% od cen z analogicznego okresu 2015 r. Należy mieć jednak na uwadze, że z uwagi na długotrwałą suszę w ubiegłym sezonie, w wyniku której nastąpiło znaczne ograniczenie podaży malin, zwłaszcza odmian jesiennych, ich ceny w analogicznym okresie 2015 r. były wyjątkowo wysokie.

Analiza cen płaconych producentom za owoce miękkie w Polsce wykazuje ich znaczne roczne wahania. Z uwagi na fakt, że w przeważającej części owoce są wykorzystywane, jako surowiec w przemyśle przetwórczym do produkcji mrozonek i koncentratów soków, sytuacja na rynku owoców miękkich zależy od sytuacji podaży-popytowej na rynku przetworów.

Duża niestabilność cen uzyskiwanych przez producentów jest spowodowana także innymi czynnikami. W sytuacji wysokiej podaży przekraczającej popyt reprezentowany przez zakłady przetwórcze następuje spadek cen oferowanych za surowiec. Podaż ze strony producentów jest rozdrobniona, a indywidualni producenci, jako dostawcy niedużych partii towaru nie mają możliwości prowadzenia skutecznych negocjacji przed sprzedażą. Kolejnym czynnikiem są rosnące koszty siły roboczej co wpływa na wzrost kosztów produkcji owoców.

W celu wzmocnienia pozycji rynkowej producentów w 2015 r. wprowadzono obowiązek zawierania pisemnych umów na dostarczanie produktów rolnych (ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1419). Każde dostarczenie produktów rolnych, z wyłączeniem sprzedaży bezpośredniej, przez producentów, grupy producentów, organizacje producentów lub ich zrzeszenia do pierwszego nabywcy wymaga pisemnej umowy.

W przypadku gdy pierwszym nabywcą nie jest przetwórca, umowa między kolejnymi nabywcami powinna być również zawieszana na piśmie. Stosowanie umów ma na celu zapewnienie odpowiedniej równowagi praw i obowiązków między poszczególnymi ogniwami w łańcuchu dostaw, w tym między przetwórcami a producentami produktów rolnych. Z jednej strony umowy zabezpieczają stałość dostaw niezbędnej ilości surowca o określonych parametrach na potrzeby przemysłu, z drugiej strony gwarantują producentowi otrzymanie zapłaty za dostarczony produkt, o ile spełni wszelkie warunki zawarte w umowie. Aktualnie trwają prace mające na celu wdrożenie do krajowych uregulowań prawnych rozwiązania przewidującego stosowanie sankcji w przypadku, gdy obrót prowadzony jest bez uprzedniego zawarcia pisemnych umów wymaganych art. 38q ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 671), lub przy zawartych umowach niezawierających elementów określonych w tym rozporządzeniu.

Wprowadzenie sankcji za niedochowanie wymogu formy pisemnej umów dostarczania produktów rolnych należących do sektorów, o których mowa w art. 1 ust. 2 rozporządzenia nr 1308/2013, oraz za zawieranie umów niespełniających wymogów określonych w tym rozporządzeniu, stanowi uzupełnienie systemu kar pieniężnych za stosowanie nieuczciwych praktyk polegających na wykorzystywaniu przewagi kontraktowej, wprowadzonych w projektowanej regulacji nakładanych przez Prezesa UOKiK, jak również powinno wzmocnić pewność obrotu produktami rolnymi.

Z początkiem roku 2014 r. wygasły uregulowania UE umożliwiające państwom członkowskim dokonywanie wstępnego uznawania grup producentów owoców i warzyw. W 2018 r. zakończona zostanie realizacja ostatnich planów dochodzenia do uznania, w ramach których grupom producentów owoców i warzyw udzielana była pomoc z budżetu UE uzupełniana środkami krajowymi.

Zgodnie z informacją uzyskaną z ARiMR do dnia 30 czerwca 2016 r. wstępnie uznanym grupom producentów owoców i warzyw wypłacono łącznie ponad 7,6 miliarda zł ze środków unijnych i krajowych. Dzięki pomocy udzielanej grupom producentów owoców i warzyw, która w dużym stopniu była przeznaczona na inwestycje, nastąpiło zwiększenie konkurencyjności polskich producentów w sektorze owoców i warzyw, szczególnie producentów jabłek.

Pomimo znacznej kwoty wsparcia udzielonego krajowemu sektorowi ogrodniczemu w ramach tego instrumentu, poziom zorganizowania krajowych producentów owoców i warzyw nadal pozostaje na stosunkowo niskim poziomie. W Polsce aktualnie działa ok. 300 grup i organizacji producentów owoców i warzyw, które kierują na rynek ok. 20% wartości krajowej podaży tego sektora. Podmioty te nie są aktualnie w stanie skutecznie zarządzać podażą tak aby zrównoważyć ją z popytem, co mogłoby skutkować ustabilizowaniem cen oferowanych za owoce i warzywa. Ponadto w przypadku wielu grup producentów misje audytowe Komisji Europejskiej wykazały niewłaściwe wykorzystanie przez grupy uzyskanych środków wsparcia.

Należy ponadto podkreślić, że w Polsce od lat funkcjonują przepisy wdrażające uregulowania UE przewidziane we wspólnej organizacji rynków produktów rolnych, przewidujące udzielanie wsparcia finansowego na realizację programów operacyjnych przez organizacje producentów owoców i warzyw. Rolą tych organizacji jest umocnienie pozycji rynkowej producentów, poprzez wspólną sprzedaż produktów wytworzonych przez członków organizacji, dostosowanie podaży do popytu, optymalizacja kosztów produkcji. Organizacje producentów są odpowiednio dużymi partnerami w relacjach z odbiorcami swoich produktów takimi jak zakłady przetwórcze, czy duzi detaliści. Podmioty te biorąc udział w negocjacjach z odbiorcami owoców i warzyw mogą mieć realny wpływ na ceny surowca.

Niezależnie od powyższego, w związku z licznymi sygnałami producentów owoców miękkich, zgodnie z którymi zakłady przetwórcze mogą stosować porozumienia polegające na ustalaniu zaniżonych cen skupu, pismem z dnia 29 lipca br. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wystąpił do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z wnioskiem o podjęcie stosownych działań mających na celu zbadanie czy zachowania rynkowe przedsiębiorców prowadzących skup wiśni nie naruszają zasad konkurencji w rozumieniu ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz. U. z 2015 r. poz. 184 t.j. zm. poz. 1618 i 1634).

2. Informacja nt. wdrażania pomocy Unii Europejskiej dla producentów owoców i warzyw

Nadzwyczajne środki wsparcia w związku z wprowadzeniem przez Federację Rosyjską embargo na przywóz z UE m.in. produktów sektora owoców i warzyw

W związku z wprowadzeniem przez Federację Rosyjską zakazu przywozu szeregu produktów rolno spożywczych z Unii Europejskiej, Komisja Europejska na wniosek m.in. Polski uruchomiła do tej pory cztery transze tymczasowego, nadzwyczajnego wsparcia dla producentów owoców i warzyw.

Dotychczas realizowane mechanizmy wsparcia na rynku owoców i warzyw:

I Mechanizm

Wdrożony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 września 2014 r. na podstawie rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 932/2014. Wsparcie przyznawane było w odniesieniu do następujących produktów: pomidory, marchew, kapusta, słodka papryka, kalafior i brokuły głowiaste, ogórki, korniszony, grzyby z rodzaju Agaricus, jabłka, gruszki, śliwki, owoce miękkie, winogrona stołowe. Kwalifikowalne działania obejmowały:

- wycofania z rynku,
- zielone zbiory,
- niezbiorenie.

Realizacja zadań w zakresie nadzoru nad ww. działaniami, wypłatą wsparcia z tytułu ich realizacji oraz informowaniem Komisji Europejskiej powierzona została Agencji Rynku Rolnego. Według danych ARR w ramach pierwszego mechanizmu wsparcia działaniami kwalifikowalnymi w Polsce objęto łącznie blisko 170 tys. ton produkcji (w tym przede wszystkim ok. 95 tys. ton jabłek, ok. 34 tys. ton kapusty oraz blisko 23 tys. ton marchwi). Producentom wypłacono łącznie ok. 90,5 mln PLN wsparcia.

II Mechanizm

Określony został w dniu 30 września 2014r. na mocy rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 1031/2014.

W przypadku Polski, mechanizmem wsparcia objęto:

- o 18 750 ton - łącznie jabłek oraz gruszek,
- o 3 000 ton - łącznie dla: pomidorów; marchwi; kapusty; papryki słodkiej; kalafiorów; brokułów; ogórków; grzybów z rodzaju Agaricus; śliwek; owoców miękkich; winogron stołowych świeżych.

Działania kwalifikowalne obejmowały wycofanie z rynku w celu bezpłatnej dystrybucji oraz niezbieranie plonów.

Według danych ARR w ramach drugiego mechanizmu wsparcia działaniami tymi w Polsce objęto łącznie ok. 18 tys. ton produkcji (w tym 15,7 tys. ton jabłek oraz 1,5 tys. ton marchwi), zaś producentom wypłacono łącznie ok. 28,4 mln PLN wsparcia.

III Mechanizm

Ustanowiony rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) nr 1371/2014 z dnia 19 grudnia 2014 r.

Przydzielone Polsce ilości produktów, które mogły zostać objęte ww. operacjami to 155 700 ton w przypadku jabłek i gruszek oraz 18 650 ton w przypadku pomidorów, ogórków, papryki słodkiej i marchwi.

Pomoc finansowa mogła zostać przyznana w odniesieniu do tych powierzchni upraw, które nie zostały objęte poprzednimi transzami mechanizmu nadzwyczajnego wsparcia uruchomionymi przez Komisję Europejską.

Według danych ARR w ramach trzeciego mechanizmu wsparcia działaniami kwalifikowalnymi w Polsce objęto łącznie ok. 112 tys. ton produkcji (w tym: ponad 101 tys. ton jabłek oraz 10 tys. ton marchwi), zaś producentom wypłacono łącznie ok. 192,3 mln PLN wsparcia.

IV Mechanizm

W dniu 8 sierpnia 2015 r. zostało opublikowane rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 2015/1369 z dnia 7 sierpnia 2015 r. *zmieniające rozporządzenie delegowane (UE) nr 1031/2014 ustanawiające dalsze tymczasowe nadzwyczajne wsparcie producentów niektórych owoców i warzyw* (Dz. Urz. UE L 211 z 8.8.2015 r., str. 17), które ustanowiło kolejną, czwartą transzę wsparcia w związku z wydłużeniem przez Rosję zakazu wwozu owoców i warzyw z państw UE do dnia 5 sierpnia 2016 r. Lista produktów, w odniesieniu do których można przeprowadzać działania kryzysowe została rozszerzona o brzoskwinie i nektaryny, a termin przeprowadzania działań został wydłużony do końca czerwca 2016 r.

Polisce przydzielono 296 200 ton jabłek i gruszek (co stanowi blisko 65% ilości tych gatunków przewidzianych w regulacji), 31 500 ton pomidorów, marchwi, słodkiej papryki, ogórków i korniszonów (30,4% ich łącznego przydziału), 1 900 ton brzoskwiń i nektaryn oraz 1 750 ton śliwek, winogron i kiwi.

Z informacji otrzymanych z ARR wynika, że złożonych zostało 5 173 powiadomień, w tym 5 170 dotyczy przeznaczenia wycofywanych z rynku produktów na bezpłatną dystrybucję, a 3 na inne cele. Powiadomienia złożone przez producentów niezrzeszonych stanowią 94% wszystkich złożonych powiadomień. Przydzielone Polsce ilości możliwych do wycofania z rynku owoców i warzyw zostały niemal w całości objęte wnioskami o pomoc.

V Mechanizm

W dniu 11 czerwca br. zostało opublikowane rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/921, które wprowadza możliwość uruchomienia przez państwa członkowskie kolejnego mechanizmu wsparcia producentów niektórych owoców i warzyw, na rynkach na których może wystąpić sytuacja kryzysowa. Przepisy rozporządzenia, o którym mowa przewidują możliwość przeprowadzenia m.in. operacji wycofania z rynku określonych gatunków owoców i warzyw w terminie do 30 czerwca 2017 r. W związku z ryzykiem wystąpienia sytuacji kryzysowej na krajowym rynku owoców i warzyw w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi podjęto prace mające na celu wdrożenie ww. rozporządzenia delegowanego Komisji

W dniu 5 września br. Rada Ministrów przejęła *rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem dalszych tymczasowych nadzwyczajnych środków wsparcia dla producentów niektórych owoców i warzyw w związku z kontynuacją zakazu ich przywozu z Unii Europejskiej do Federacji Rosyjskiej*, na podstawie którego wdrożony zostanie kolejny mechanizm wsparcia dla polskich producentów owoców i warzyw za przeprowadzenie operacji wycofania tych produktów z rynku.

Przepisy krajowe przewidują podobne zasady funkcjonowania systemu wsparcia, do tych, które miały zastosowanie w przypadku uprzednio uruchomionych mechanizmów wsparcia. Zgodnie z przyjętymi uregulowaniami krajowi producenci będą mogli objąć wycofaniami z rynku 90 400 ton - jabłek i gruszek, 10 900 ton - pomidorów, marchwi, papryki słodkiej oraz ogórków i korniszonów, 500 ton śliwek oraz winogron oraz 600 ton brzoskwiń.

W najbliższym czasie rozporządzenie zostanie skierowane do podpisu a następnie do publikacji. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 7 dni od dnia ogłoszenia.

Pomoc producentom rolnym poszkodowanym w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych

Rada Ministrów w dniu 23 sierpnia 2016 r. przyjęła projekt rozporządzenia nowelizującego rozporządzenie z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2015 r. poz. 187, z późn. zm.), w którym mając na

względnie zarówno ubiegłoroczne doświadczenia związane z udzielaniem pomocy w związku z suszą, jak i informacje dotyczące oszacowanych szkód przez komisje powołane przez wojewodów, w celu umożliwienia producentom rolnym poszkodowanym w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych skorzystania z ww. pomocy, zaproponowano, aby o pomoc taką mogli ubiegać się producenci, w których gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej powstały szkody w danej uprawie w wysokości co najmniej 70% lub na powierzchni 70% upraw w szklarniach albo tunelach foliowych.

Zgodnie z dotychczas obowiązującymi przepisami rozporządzenia z dnia 27 stycznia 2015 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa mogła wypłacać płatności dla gospodarstw rolnych, w których w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych powstały szkody co najmniej na 70 % powierzchni łącznych upraw rolnych danego gospodarstwa lub 70 % powierzchni łącznych upraw w szklarniach i tunelach foliowych.

Pomoc UE przyznawana Organizacjom producentów owoców i warzyw

Zgodnie z założeniami wspólnej organizacji rynków rolnych w sektorze owoców i warzyw, podstawowym filarem funkcjonowania rynku owoców i warzyw są organizacje producentów. Głównym ich celem jest umacnianie pozycji rynkowej producentów. Podmioty te mogą efektywnie planować produkcję, tak aby dostosować ją do popytu, zarówno pod względem ilości jak i jakości. Ponadto, koncentrując podaż stają się odpowiednio dużymi partnerami dla zakładów przetwórczych lub też dla sieci sklepów detalicznych reprezentujących duży popyt. W takich relacjach organizacje producentów mają realny wpływ na poziom cen, które uzyskują za dostarczane na rynek produkty. Podmioty te posiadając osobowość prawną mogą być stroną w kontraktach zawieranych bezpośrednio z odbiorcami ich produktów.

Organizacje koncentrując znaczny popyt na środki produkcji tj. nawozy, środki ochrony roślin mogą także skutecznie negocjować ceny zakupu tych produktów. Bardziej uzasadnione ekonomicznie są także inwestycje w maszyny służące do zbioru (np. kombajny), przygotowania produktów do sprzedaży (np. sortownice), które w znacznym stopniu mogą ograniczyć zapotrzebowanie na coraz droższą siłę roboczą.

W celu zachęcenia do zrzeszania się producentów w tego typu podmiotach, w przepisach UE przewidziano wsparcie finansowe na dofinansowanie realizowanych przez organizacje producentów programów operacyjnych. Pomoc przyznawana tym podmiotom może wynosić 4,1% wartości produkcji sprzedanej przez daną organizację producentów. Pułap ten może zostać zwiększony do 4,6 %, jeśli organizacja realizuje środki zarządzania kryzysowego. Wsparcie to jest ograniczone do 60% założonego przez organizację funduszu operacyjnego.

Koszty wsparcia dla organizacji producentów są w pełni pokrywane ze środków UE.

Działania, których koszty mogą być pokryte ze środków funduszu operacyjnego organizacji producentów, zostały wyspecyfikowane w Strategii krajowej dla zrównoważonych programów operacyjnych organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce na lata 2010-2017 (Dz. Urz. Min. Roln. i Rozw. Wsi z 2016 r. poz. 18).

W strategii przewidziano:

- działania mające na celu planowanie produkcji;
- działania mające na celu poprawę lub utrzymanie jakości produktu;
- działania mające na celu poprawę obrotu;
- badania naukowe i produkcja eksperymentalna;
- działania w zakresie szkolenia i działania mające na celu wspieranie dostępu do usług doradczych;
- środki zapobiegania kryzysom i zarządzania w sytuacjach kryzysowych;
- działania w zakresie ochrony środowiska.

Obecnie funkcjonuje 249 uznanych organizacji producentów owoców i warzyw, z czego 16 realizuje zatwierdzone programy operacyjne.